

Grażyna Duda, Agnieszka Wichura-Demska

WPŁYW WYBRANYCH CZYNNIKÓW SOCJO-DEMOGRAFICZNYCH NA POZIOM WIEDZY OSÓB ZDROWYCH NA TEMAT CUKRZYCY

Katedra i Zakład Bromatologii Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu

Kierownik: prof. nadzw. dr hab. *J. Przysławski*

Dokonano oceny wpływu wybranych czynników socjo-demograficznych na poziom wiedzy osób zdrowych na temat cukrzycy typu 2. Stwierdzono niezadowolający poziom wiedzy, niezależny od płci, wieku oraz wykształcenia osób ankietowanych. Potwierdzono tym samym potrzebę edukacji osób zdrowych w analizowanym zakresie tematycznym.

Hasła kluczowe: osoby zdrowe, wiedza, cukrzyca typu 2, płeć, wiek, wykształcenie.

Key words: healthy individuals, knowledge, diabetes mellitus type 2, gender, age, education.

Cukrzyca uznawana jest za jedną ze składowych zespołu metabolicznego (1). Biorąc pod uwagę jej zasięg i rozpowszechnienie w populacji całego świata określona została chorobą cywilizacyjną oraz epidemią XXI wieku (2, 3). Ma ona charakter przewlekły i nieuleczalny (4). Występuje we wszystkich grupach wiekowych, chociaż najczęściej dotyka osoby po 40. roku życia (5, 6). Niebezpiecznym aspektem tej choroby jest powolny, często bezobjawowy ale postępujący jej rozwój, w połączeniu z brakiem wyraźnych objawów klinicznych (7). Niepokojącym jest fakt, że jako choroba dietozależna stanowi przyczynę przedwczesnych zgonów w większości populacji europejskich (8). Już w 2001 roku liczebność chorych na cukrzycę w Europie oceniano na 32 miliony, z czego typ 2 stanowił ok. 90% tej populacji (9). Największym problemem zdrowotnym związanym z cukrzycą jest występowanie powikłań, które powodują zwiększoną częstość pojawiania się poważnych chorób, m.in. zawałów serca, udaru mózgu, amputacji dolnych kończyn (10).

W związku z tak ogromnym rozpowszechnieniem cukrzycy i chorób jej towarzyszących, konieczne jest doskonalenie i poszukiwanie nowych metod leczenia oraz zintensyfikowanie działań w zakresie profilaktyki tych schorzeń. Kluczowe znaczenie odgrywa w tym właściwa edukacja zdrowotna, której prowadzenie wymaga określenia „wyjściowego” poziomu wiedzy osób poddawanych edukacji. Celem pracy była ocena poziomu wiedzy osób dorosłych na temat cukrzycy typu 2 (profilaktyka i objawy) z uwzględnieniem wybranych czynników socjo-demograficznych takich jak: płeć, wiek oraz wykształcenie.

MATERIAŁ I METODY

W badaniach przeprowadzonych w 2008 roku wzięło udział 98 dorosłych osób: 60 kobiet i 38 mężczyzn, w wieku 40–73 lat (średnio $54,9 \pm 8,45$). Charakterystykę badanej populacji przedstawiono w tabeli I.

Ocenę wiedzy na temat czynników sprzyjających powstawaniu cukrzycy, objawów, schorzeń towarzyszących tej chorobie, prawidłowych wartości glukozy na czczo i ciśnienia tętniczego oraz samokontroli w cukrzycy dokonano przy pomocy stworzonego w tym celu testu jednokrotnego wyboru. Obejmował on 9 pytań z czterema wariantami odpowiedzi, z których tylko jedna była poprawna. Za każdą prawidłowo udzieloną odpowiedź przyznawano 1 punkt. Na potrzebę badań przyjęto 3-stopniową skalę oceny wiedzy pacjenta. Zgodnie z nią ocena bardzo dobra odpowiadała wartości 8–9 punktów, ocena zadowolająca – 6–7 punktów, natomiast notę niezadowolającą otrzymywały osoby, które udzieliły mniej niż 5 poprawnych odpowiedzi.

Uzyskane odpowiedzi analizowano biorąc pod uwagę płeć, wiek i wykształcenie ankietowanych osób.

Analizę wyników badań przeprowadzono z wykorzystaniem arkusza kalkulacyjnego Excel. Statystyczną analizę uzyskanych wyników dokonano posługując się testem χ^2 , oceniając istotność różnic zmiennych jakościowych na poziomie istotności $\alpha=0,05$.

WYNIKI I ICH OMÓWIENIE

Wyniki przeprowadzonych badań zamieszczono w tabeli I.

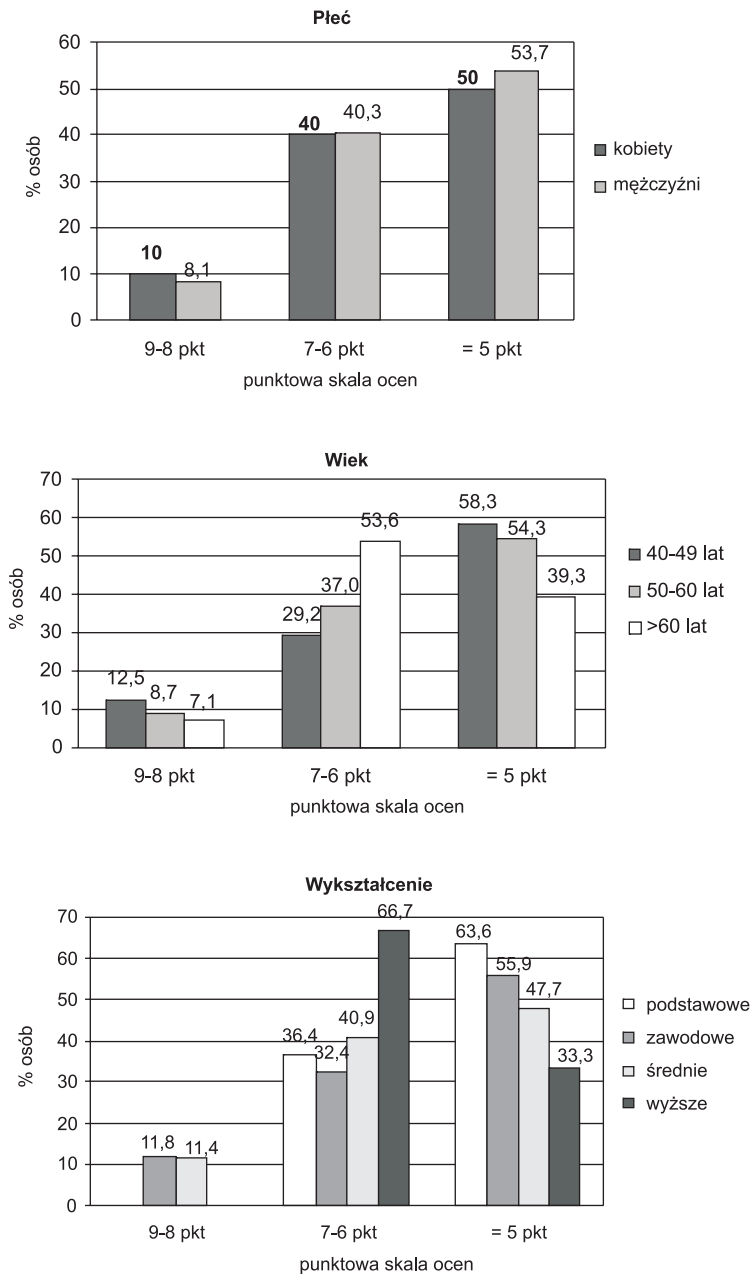
Tabela I. Liczba punktów uzyskana za prawidłowo udzielone odpowiedzi w zależności od płci, wieku i wykształcenia badanych osób

Table I. The amount of points obtained by correct answers depending on: gender, age and education of questioned people

Analizowane parametry	Płeć		Wiek			Wykształcenie			
	kobiety	mężczyźni	40–49	50–60	>60	podstawowe	zawodowe	średnie	wyższe
Liczebność	60	38	24	46	28	11	34	44	9
Średnia*	5,63	5,32	5,42	5,50	5,61	5,00	5,47	5,70	5,33
Wariancja	2,03	2,22	2,34	2,12	2,03	1,20	2,32	2,03	3,00
SD	1,43	1,49	1,53	1,46	1,42	1,10	1,52	1,42	1,73
Współ. zmienności	25%	28%	28%	26%	25%	22%	28%	25%	32%
Min.	2	2	3	2	2	3	2	3	2
Max.	9	9	8	9	9	6	9	9	7

* – średnia liczba prawidłowo udzielonych odpowiedzi

Biorąc pod uwagę płeć, stwierdzono wyższą liczbę poprawnie udzielonych odpowiedzi wśród kobiet (średnia liczba punktów 5,63) aniżeli wśród mężczyzn (5,32).

Ryc. 1. Odsetek osób udzielających prawidłowych odpowiedzi w zależności od: płci, wieku i wykształcenia.

Fig. 1. The percentage of people with correct answers depending on: gender, age and education level.

W przypadku obu płci liczba punktów uzyskanych za prawidłowo udzielone odpowiedzi wahała się w granicach między 2–9. Dzieląc dekadowo badaną populację na trzy grupy wiekowe zaobserwowano, że z wiekiem liczba pozytywnie udzielonych odpowiedzi rosła, chociaż wzrost ten nie był istotny statystycznie. W żadnej z grup pacjenci nie odpowiedzieli średnio na więcej niż 6 pytań. Uwzględniając poziom wykształcenia wykazano najlepszą wiedzę wśród osób ze średnim wykształceniem. Jednak i w tym przypadku prawidłowość odpowiedzi nie przekroczyła średnio 6 punktów. W grupie osób z wykształceniem podstawowym 6 punktów stanowiło natomiast maksymalną wartość uzyskaną za właściwie udzielone odpowiedzi. Podobne wyniki dotyczące wiedzy osób zdrowych na temat cukrzycy uzyskano w badaniu populacji wiejskiej w 2002 roku, w którym tylko 61% ankietowanych odpowiedziało poprawnie na pytania o tę jednostkę chorobową (11).

Na rycinie 1 przedstawiono, z wykorzystaniem 3-stopniowej skali oceny wiedzy, wyniki wiedzy badanej populacji w zależności od płci, wieku i wykształcenia. Wiedzę 50% kobiet i 53,7% mężczyzn uznano za niezadowalającą. Zaledwie 10% kobiet i 8% mężczyzn posiadało bardzo dobrą wiedzę na temat cukrzycy typu 2 (ryc. 1). W badaniu prowadzonym przez innych autorów w ramach programu edukacyjno-zdrowotnego „Nie bądź niewolnikiem cukrzycy” u 44,4% osób z cukrzycą stwierdzono niedostateczny poziom wiedzy (12). Świadczy to wyraźnie, że fakt zachorowania na cukrzycę nie wpłynął pozytywnie na zdobywanie wiadomości dotyczących tej choroby. Również wśród pielęgniarek, na opinii których polegają często pacjenci, poziom wiedzy w 33,3% przypadków był bardzo dobry, a w 26,6% bardzo niski (13).

Oceniając wpływ wieku badanej grupy osób zdrowych na ich poziom wiedzy na temat cukrzycy stwierdzono, że najlepsze wyniki uzyskały osoby powyżej 60 roku życia, których blisko 54% odpowiedziało poprawnie na 6–7 pytań, otrzymując ocenę zadowalającą (ryc. 1).

Analizując wykształcenie danej populacji stwierdzono, że osoby z wykształceniem wyższym udzieliły najwięcej poprawnych odpowiedzi na poziomie zadowalającym (66,7%). Natomiast 64% osób, które ukończyły tylko szkołę podstawową posiadało wiedzę na poziomie niezadowalającym (ryc. 1).

Celem sprawdzenia istotności różnic pomiędzy posiadaną wiedzą a wybranymi czynnikami socjo-demograficznymi wykorzystano test Chi². W większości przypadków płeć, wiek oraz wykształcenie nie były czynnikami, które różnicowały badanych pod względem ich wiedzy. Jedynie wiadomości dotyczące objawów cukrzycy, schorzeń współwystępujących oraz samokontroli korelowały dodatnio z poziomem wykształcenia ($p=0,0287$, $p=0,0486$, $p=0,00186$).

WNIOSKI

1. Wiedza badanych zdrowych dorosłych osób na temat cukrzycy typu 2 była niezadowalająca.
2. Nie stwierdzono statystycznie istotnej różnicy pomiędzy wiedzą dotyczącą cukrzycy a płcią, wiekiem i wykształceniem badanych osób.
3. Istnieje potrzeba opracowania, przeprowadzania i upowszechniania programów edukacyjnych związanych z cukrzycą.

G. Duda, A. Wichura-Demska

THE INFLUENCE OF SELECTED SOCIO-DEMOGRAPHIC FACTORS ON THE LEVEL OF KNOWLEDGE ABOUT DIABETES MELLITUS TYPE 2 IN THE GROUP OF HEALTHY INDIVIDUALS

Summary

The assessment of the selected socio-demographic influence factors on the level of knowledge about diabetes mellitus type 2 in the group of healthy individuals was performed. The results of investigation showed, that knowledge regarding diabetes mellitus 2 was on the unsatisfactory level, independently on gender, age and education of questioned people. Thus, the education among the health subjects should be continued.

PIŚMIENNICTWO

1. *Wożakowska-Kapłon B., Bartkowiak R., Stępień A.*: Zespół metaboliczny- epidemia naszych czasów, nowa definicja, cele działań prewencyjnych i leczniczych. *Przew. Lek.*, 2005; 6: 32-38. – 2. *Nowakowski A.*: Epidemiologia cukrzycy. *Diabet. Prakt.*, 2002; 4: 181-185. – 3. *Tatoń J.*: Taktyka skoordynowanej prewencji cukrzycy typu 2 i miażdżycy. *Przew. Lek.*, 2004; 4: 111-121. – 4. *Brodawko B., Mosiewicz J., Czepło C.*: Przewlekłe powikłania cukrzycy i świadomość osób z cukrzycą odnosząca się do problemów ich choroby. *Med. Metabol.*, 2005; 10(2): 90-94. – 5. *Malecki M., Skupień J.*: Wytyczne dotyczące postępowania w cukrzycy typu 2 u osób starszych. *Gerontol. Pol.*, 2008; 16(2): 74-79. – 6. *Niedworok E., Szczepańska E., Całyniuk B., Żurawińska T., Bielaszka A., Kiciak A., Kardas M.*: Sposób żywienia jako czynnik ryzyka występowania cukrzycy w podeszłym wieku. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska*, 2005, 60(16): 85-88. – 7. *Zimmet P., Alberti KG., Shaw J.*: Global and societal implications of the diabetes epidemic. *Nature*, 2001; 414: 782-787. – 8. *Tuomilehto J.* i współpr.: Prevention of type 2 diabetes mellitus by changes in lifestyle among subjects with impaired glucose tolerance. *N. Engl. J. Med.*, 2001; 344: 1343-50. – 9. *Stumvoll M., Goldstein B.J., van Haeflen T.W.*: Type 2 diabetes: principles of pathogenesis and therapy. *Lancet*, 2005; 365: 1333-46. – 10. *Czupryniak L.*: Terapia wieloczynnikowa u chorych na cukrzycę. *Przew. Lek.*, 2006; 3: 852-55.

11. *Plókarz S., Bartczuk A., Arendarczyk M., Milan M.*: Wiedza o czynnikach ryzyka chorób układu krążenia w populacji wiejskiej w świetle badań ankietowych. *Pol. Med. Rodz.*, 2004; 6(1): 474-480. – 12. *Bronisz I., Dębińska I., Pasternak K.*: Program edukacyjno-zdrowotny: „Nie bądź niewolnikiem cukrzycy”. *Zdr. Publ.*, 2003; 113(3/4): 234-236. – 13. *Kadłubowska M., Bąk E., Kolonko J.*: Wiedza pielęgniarek na temat choroby cukrzycowej i uczestnictwo w szkoleniach z zakresu diabetologii. *Prob. Piel.*, 2008; 16(3): 293-298.

Adres: 60-354 Poznań, ul. Marcelińska 42.